

R e c e n z j a

dotycząca oceny rozprawy doktorskiej **Pani mgr Agnieszki Bandury** pt.
„Młodociani sprawcy przestępstw gwałtownych – doświadczenia życiowe
jako kryterium konstruowania oddziaływań resocjalizacyjnych”, przygotowana
pod naukowym kierunkiem **Księdza dr hab. prof. UMK, Czesława Kustry**.

Po zapoznaniu się z treścią rozprawy, warstwą teoretyczną i wynikami badań
empirycznych autorstwa Pani mgr Agnieszki Bandury, wyrażam swą pozytywną
opinię i dokonam jej uzasadnienia.

Pragnę podkreślić, iż rozprawa doktorska mgr Agnieszki Bandury pt...*Młodociani sprawcy przestępstw gwałtownych* - doświadczenia życiowe jako kryterium konstruowania oddziaływań resocjalizacyjnych" znakomicie poszerza pole badań naukowych pedagogiki i jej subdyscyplin jednocześnie wskazując możliwości i czynniki skuteczności resocjalizacji młodych osób. Praca posiada walory oryginalności, dojrzałości, spełnia wszelkie wymagania naukowe.

Struktura podziału treści

Głównym przedmiotem badań i poznania Autorka uczyniła uczyniła: doświadczenia życiowe młodocianych sprawców przestępstw gwałtownych odbywających karę pozbawienia wolności w związku z art.10§ 2 Kodeksu Karnego w liczbie 6 skazanych, z populacji 38 osób pozbawionych wolności 3 lipca w roku 2017.

Rozprawa składa się z 5 rozdziałów, wstępu, zakończenia i dyskusji dotyczących uzyskanych wyników badań i bibliografii i aneksu. W pierwszym rozdziale Autorka dokonała wyjaśnienia zjawiska przestępczości młodocianych, zaprezentowała i uzasadniła wykorzystaną w rozprawie terminologię pedagogiczną i nauk społecznych, z obszerną wykładnią prawa karnego, resocjalizacji, profilaktyki, psychologii jednocześnie cytując i analizując literaturę przedmiotu wybitnych reprezentantów nauki; B. Hołysta; Kryminologia; 2001-2016, Zagrożenia ładu społecznego 2013, Ciosek Psychologia sądowa i penitencjarna 2001, Kołakowska – Przełomiec, 1990, Konopczyński 2013-2008. Urban. 2000-2007, Kowalczyk - Jamnicka 2006, LeBlanc M, 1994,

Machel 1994,2005,Pytka,2000,Siemaszko 1993,Sikora , 1978,Sołtysiak, 1991,Stanik,2007,Wolska , 2002, Wójcik 1977, i wielu innych. W rozdziale zwraca uwagę ważna i wnikliwa analiza merytoryczna biopsychicznych i społecznych uwarunkowań zachowań przestępczych młodocianych z perspektywy teoretycznej i badań empirycznych cytowanych wyżej autorów .

Możliwości resocjalizacyjne wobec młodocianych przestępców Autorka omówiła w rozdziale II, zaś przyjętą metodologię badań własnych i ich uzasadnienie zawiera rozdział III (s.74-91).

Pani mgr Agnieszka Bandura w założeniach badań empirycznych wybrała strategię badań jakościowych i przyjęła paradygmat interpretacyjny ,który umożliwił poznanie indywidualnych doświadczeń młodocianych sprawców przestępstw gwałtownych, życiowych problemów badanych oraz procesu socjalizacji .

Przedmiotowa rozprawa ,to przykład klasycznego studium teoretyczno- diagnostycznego, w ramach którego. Autorka stara się poznać badaną rzeczywistość czyli 1) doświadczenia życiowe badanych – poprzez wywiady. 2) poznać dotychczasowe programy oddziaływań penitencjarnych poprzez weryfikację akt (osobopoznawczych cz. B.) 3) oraz wskazać możliwości resocjalizacji i wyrównać deficyty zdiagnozowane w pierwszej diagnozie , uwzględniając zasoby badanych młodocianych sprawców przestępstw gwałtownych (s. 85). Autorka opracowała listę startową kodów uwzględniającą koncepcję i interpretację : M.B .Milesa i A.M. Hubermana.(s. 86-90).

Analiza i interpretacja uzyskanych danych jakościowych dotyczących przeszłości młodocianych sprawców przestępstw gwałtownych wymagała , jak podkreśla Autorka .redukcji danych, reprezentowania danych oraz ich weryfikacji . Interpretację danych utrudniał zapewne fakt braku dostępu do osobopoznawczej dokumentacji cz.A. zawierającej informacje o przebiegu popełnionych zbrodni.

Projekty oddziaływań resocjalizacyjnych wobec badanych przejawiających zachowania przestępcze od najmłodszych lat . zdemoralizowanych i wykolejonych (s.152) mimo swej poprawności są utrudnione w realizacji ,bowiem w porównaniu np. z złożeniami teorii Bernsteina(1975) w transmisji kulturowej nie można koncentrować się tylko na języku ale należy także uwzględnić sposób przekazywania kultury .

Badani młodociani sprawcy *przestępstw gwałtownych* byli od najmłodszych lat pozbawieni więzi w rodzinach a transmisja kultury i procesu socjalizacji w rodzinie i środowisku społecznym lokowała się na niskim poziomie lub była niemożliwa .Wspomniany już Bernstein podkreślał ,iż transmisja kultury odbywa się między innymi w szkole , w której badani odrzucali pomoc ze strony szkoły , nauczycieli. pedagogów przeciwstawiając się normom i wartościom społecznym (s.148).

Pani mgr Agnieszka Bandura w metodologicznym rozdziale III poświęconym założeniom

dysertacji przyjęła paradygmat interpretacyjny i wynikającą z tego założenia strategię badań jakościowych, odwołując się do wykładni wybitnych i cenionych w naukach społecznych metodologów prof. Krzysztofa Rubachy (2008) czy D.Silvermana (2008).

Przedmiot badań i poznania stanowią *doświadczenia życiowe młodocianych sprawców przestępstw gwałtownych*, podmiotem zaś „*młodociani sprawcy przestępstw gwałtownych odbywających karę pozbawienia wolności w związku z art 10§2 Kodeksu Karnego*”. Określone zostały cele badawcze takie jak; teoretyczno -poznawcze i praktyczno - wdrożeniowe .

Główne cele odnoszą się do 1) doświadczeń życiowych współwystępujących z zachowaniami przestępczymi oraz 2) doświadczeń życiowych które mogą stanowić podstawę do formułowania oddziaływań resocjalizacyjnych(s.80).Autorka zrezygnowała z konstrukcji hipotez ze względu na przyjętą strategię jakościową badań. Dobór grupy badawczej wynikał z kryterium Ustawy Kodeksu Karnego -art.10§2 i kwalifikacji tych młodocianych przestępców , którzy odbywali kary pozbawienia wolności w związku z wyżej artykułem w roku 2017.Z grupy 38 osadzonych osób do badań przyjęto 6 młodocianych tj.17% populacji osadzonych. (s.84-85).Wybór strategii badań, metod , technik badawczych i opracowanie narzędzi badawczych w tym przypadku przygotowanie do wywiadów z przyjętą techniką „wywiadu mało kierowanego”(zgodnie z koncepcją prof. K. Rubachy) to trudny etap procedury dla badacza , w mojej opinii z tego zadania Pani mgr Agnieszka Bandura wywiązała się bardzo dobrze. Badania zostały przeprowadzone w Zakładzie Karnym w Potulicach, w Zakładzie Karnym we Włocławku i w Areszcie Śledczym w Chojnicach. Proces kodowania służący gromadzeniu materiału badawczego z wywiadów – redukcja danych , oraz ich tematycznemu uporządkowaniu do podjęcia badań jest poprawne i logiczne.

Kwestia wartości naukowo -poznawczej wyników badań opracowanych przez Panią mgr Agnieszkę Bandurę .

Dysertacja zawiera wyniki i interpretację badań o charakterze jakościowym ,które w oparciu o analizę indywidualnych przypadków zmierzają do identyfikacji środowiskowych i socjalizacyjnych negatywnych/patologicznych,determinant środowiska rodzinnego patologicznego,demoralizującego środowiska rówieśniczego , diagnozę wzorców przestępczych oraz diagnozę środowiska szkolnego z odrzuceniem pomocy kadry pedagogicznej włącznie. Autorka rozprawy występuje w podwójnej roli ; eksperta monitorującego uwarunkowania i skalę patologii młodocianych w środowiskach sprawców czynów gwałtownych. Jednocześnie Pani mgr Agnieszka Bandura „,dopasowując warsztat i narzędzia poznania do realiów środowiska /otoczenia badanych ” ,ukazuje i pozwala na określenie perspektywy teoretycznej badanych zjawisk.

Natomiast badana grupa - 6 osób, jak już podano, odbywająca karę pozbawienia wolności w związku z art. 10 § 2 Kodeksu Karnego, popełniła czyn zabroniony po ukończeniu 17 lat lecz przed ukończeniem lat 18 zatem w związku z powyższym, sąd zamiast kary zastosował zgodnie z przepisami ustawy, środki wychowawcze, lecznicze i poprawcze jeśli okoliczności sprawy oraz stopień rozwoju sprawcy, jego właściwości i warunki osobiste za tym przemawiały (art.10 § 4 k.k.).

Pani mgr Agnieszka Bandura zapewne nie zakładała, iż odkryje prawa uniwersalne (Konarzewski, 2000, Hammersley, Atkinson 2000) lecz w rezultacie przyjęta perspektywa badawcza dała jej możliwość podjęcia i analizy autentycznych problemów, którymi żyje i zmagają się młodzież „żyjąca samotnie” (nie będąc jednak w izolacji przed popełnieniem przestępstwa) w środowisku rodzinnym, szkolnym i rówieśniczym, budująca własną tożsamość, wybierająca te kategorie działań i dostępnych zadań, które są jej znane.

Z indywidualnych wywiadów z osadzonymi zawierającymi dane, które potwierdziły akta cz.B. ZK., wynika, iż rodzice badanych legitymowali się niskim kapitałem kulturowym i edukacyjnym. Dzieci z strony rodziców były nie tylko odrzucone, ale także były okresowo kierowane do domów dziecka.(...). Na przykład w tej małej grupie badanych stwierdzono istnienie zaburzeń emocjonalnych i myśli samobójczych !.(przypadek nr1).

Wszystkie przypadki młodocianych badanych zostały merytorycznie bardzo dobrze zdiagnozowane, zawierają także odniesienie do socjalizacji pierwotnej (Goodmann, 2001, :91-92) badanych (Turner, 1998:90) podkreśla że w procesie kształtowania osobowości socjalizacja pierwotna jest ważniejsza od wtórnej. Decydującą rolę w procesie socjalizacji posiadają znaczący inni, z którymi jednostkę łączą trwałe związki oparte z na bezpośrednich i bliskich kontaktach.

Autorka dysertacji ukazała karygodne zaniedbania i braki w socjalizacji i wychowaniu badanych, określiła transmisję wzorów patologicznych wewnątrz grup pierwotnych badanych młodocianych oraz przyswajanie repertuaru zachowań przestępczych w trakcie socjalizacji wtórnej. Wskazuje także na brak przestrzegania prawa, norm i zasad społecznie akceptowanych. Podkreśla także braki i niechęć do nauki i zainteresowania wiedzą badanych (66,66% badanych nie uzyskało promocji na pewnym etapie nauki, (s.147).

Przestrzeń życiowa, socjalna, edukacyjna badanych młodocianych ukazana w badaniach jakościowych ukazuje obszary problemowe: uwarunkowania zewnętrzne: zasoby rodzinne: status społeczny, i ekonomiczny, wykształcenie oraz uwarunkowania psychologiczne: narastające zaburzenia w relacjach rodzinnych badanych, życie na granicy przetrwania, brak celów życiowych. Wspólna dominacja, wspólne doświadczenia środowiska lokujące się na niskim poziomie,

a w odniesieniu wszystkich badanych stwierdzono transmisję patologicznych wzorców zachowań brak własnych zasobów i potencjału, podkreśla Autorka ,ograniczały uzyskanie normy życiowej .

Pani mgr Agnieszka Bandura analizę zebranych materiałów wykorzystwała bardzo dobrze, dane diagnostyczne z wywiadów i akt badanych , umożliwiły Jej opracowanie projektu oddziaływań resocjalizacyjnych dla sprawców przestępstw gwałtownych (s.152-169).

Projekt oddziaływań resocjalizacyjnych dla młodocianych sprawców czynów gwałtownych oceniam bardzo wysoko . Opracowane propozycje resocjalizacji skazanych uwzględniają także terapię rodzinną . Praca jak się wydaje i analiza danych z badań, ukazuje z całą ostrością także socjalny obraz zaniedbania mieszczących się w podstawowych zadaniach polityki i opieki społecznej . Znajdujemy w danych z badań informacji / danych, lokują się w nurcie suicydologii a więc są to dane z wywiadu o charakterze ideacji / próby odebrania sobie życia .

„Jeden z badanych przebywał 7 lat w placówkach wychowawczych i opiekuńczych wypowiada się następująco :.. miałem myśli samobójcze .Zdarzały się akty autoagresji. Chciałem zwrócić uwagę wychowawców. Tak, mam żal .że mi nie pomogli ... ”(s.97).

Należy podkreślić ,iż tak logicznie i merytorycznie sprecyzowana kategoryzacja zasobów rodzinnych z zamieszczoną siecią przyczynową i opisem badanych przypadków podnosi znacznie walory dysertacji i zasługuje na druk i szeroką popularyzację .Wartość i zalety propozycji resocjalizacji młodocianych z modyfikacją uwzględniające także terapię rodzinną Autorki warto zastosować w działaniach korekcyjnych i profilaktyce rodzin z niskimi kompetencjami edukacyjnymi, życiowymi, poczuciem bezradności i marginalizacji społecznej.

Wniosek

Przedstawiona do recenzji rozprawa doktorska .autorstwa Pani mgr Agnieszki Bandury pt...*Młodociani sprawcy przestępstw gwałtownych -doświadczenia życiowe jako kryterium konstruowania oddziaływań resocjalizacyjnych*” o dużej wadze teoretyczno -poznawczej jest rozprawą ważną i potrzebną ,bowiem posiada walory akademickie i społeczne . Rozprawa dowodzi iż Autorka dysertacji posiada dojrzałe ,poprawne ,rozwinęte kompetencje analityczne i badawcze . Dowodzi charakterystycznej wrażliwości na problemy psychologiczne, socjalne, marginalizację ,brak normy w wychowaniu i edukacji badanych w okresie dzieciństwa i edukacji szkolnej..Recenzowana praca stanowi interdyscyplinarne studium o znaczeniu teoretyczno-poznawczym i praktyczno – społecznym.

Stwierdzam ,iż rozprawa spełnia wszelkie standardy naukowe stawiane pracom doktorskim , w pełni realizuje postawione cele badawcze i odpowiada wymaganiom określonym w Ustawie z dnia 14 marca 2003 r. o stopniach naukowych i tytule naukowym (z późniejszymi zmianami) i na tej podstawie wnoszę do Rady Wydziału Nauk Pedagogicznych ,Uniwersytetu Mikołaja Kopernika o dopuszczenie mgr Agnieszki Bandury do dalszych etapów przewodu doktorskiego.

prof. zw. dr hab. K. Marzec-Holka